

Riik ja poliitikud peavad meid kõiki puudutavate otsuste tegemisel vaatama julgelt otsa meile ja meie ühisele tulevikule, kirjutab ERMi direktor **Alar Karis**.

Muuseumist, ooperimajast ja veel

Eesti Rahva Muuseum (ERM) tähistab lähapäeval 112. sünnipäeva. See hädaabi- numbrit meenutav tähtpäev tuleb meelde, et muuseum ei ole kultuurimaastikul üks ning alati on kusagil veel keegi, kes vajab kohest abi või julgeid ja tarku otsuseid.

Teatavasti on kinnisvarainvesteeringud ühed suurimad tülilõunad Eesti riigis otsuste tegemisel: enamasti sellisel juhul pikaajalised visioonid puuduvad, olles pigem poliitikute või nendest sõltuvate huvigruppide kaootiliste ambitsioonide meelevaldas. Mida tegelikult vajab meie riik ja rahvas pikemas perspektiivis, mis kindlasti meid selle maadükiga, kus me elame? Milliste tingimuste loomisel jääb Eesti rahvuslik ja kultuuriline enesemääratlus püsima? Kas hooned, mis on loodud eesmärgiga koguda endasse pärandi ja traditsioonid identiteedi hoidmiseks, täidavad oma ülesande? Siinkohal saab tuua võrdluse suure kirstuga meie esivanemate talu- toas, mis polnud mitte pärandi matmiseks, vaid säilitamiseks ja uutele põlvetele edasi andmiseks, olulise kogumiseks. Kirste ja vakkasid võis olla ka mitu, kuna perekonna identiteeti iseloomustavat pärandit kogunes üha enam. Tänu sellele mõistab suur hulk kaasaegseid Eesti perekondi oma juuri. Samasugune peab olema ka riigi poliitika kinnisvara rajamisel.

Riik peab aru saama – ja kohati on see õnnestunud –, mis on need rahvuslikku identiteeti kandvad ja kaitset vajavad kultuurivaldkonnad ning asukohaühendused, mitte kaootilised ja lühiajalised poliititehnoloogiate ning hüüdlausestest.

ERMi hoone kujunemislugu on kirjeldatud teooria õpikunäide. Kõigepealt tekkis meie kultuuris taaskrakamine, seejärel vajadus oma pärandit koguda ning süstematiseerida, hoida seda järgnevatel põlvetele, nii et nad tajusid lõppematut loo teatavalt kohustust. Tunnetaksid

2 MÕTET

- Riigi ja kultuuripärandi säilimise visioonis tuleb lähtuda euroopalikest suundadest, mitte kaootilistest ja lühiajalistest poliititehnoloogiatest ning hüüdlausestest.
- Meie naabritel ega kogu maailmal pole sooja ega külma, kas meil Eestis on olemas oma ooperimaja või mitte, see on tähtis eelkõige meile.

selle pärandi sügavust ja mitmekesisust. ERMi ajalugu kannab endas mitut võõrvõimu- ja vabanemislugu. Esimene vabanemine andis ERMi Raadi mõisahoones, taasvabanemine aga nüüdse ERMi. Mitte küll lihtsalt, vaid vaidluste ja kõhkluste kaudu, kuid siiski sajanditepikkuse tulevikuga. Seda viimast kinnitavad ka peadpööravat tõusu teinud kinnisvarahinnad ligilähedastes ja ERMiga kohati liigagi külgnevates arendustes.

Ajalooliseks paralleeliks ERMi hoone kujunemislugu võib pildada ka Eesti Kunstimuuseumi hoone peaaegu sajandipikkust saamislugu. Mõõdus ligi 87 aastat, enne kui Eesti Kunstimuuseum sai eesti kujutava kunsti ajaloole väärilise püsiekspositsiooni, hoidlad ja muud võimalused, et hoida kultuurilist identiteeti ka järgmistele põlvetele. Ka siin oli tõsiseid vaidlusi ning poliitilisi kõhklusid, kuid ära sai tehtud meie kultuurile oluline asi. Kummagi hoone rajamise puhul polnud suuri vaid-

lusi selle üle, kuhu Eestimaa nurka peaks üks või teine muuseum tulema, sest nende algupära oli juba ruumiliselt kinnistatud. ERM sündis Tartus, Kumu Tallinnas.

Eesti riik on kahjuks devalveerimas sümbolhoonete visualiseerimist ja kaugenemas pikast tulevikunägemusest, rahuldudes aina enam olevikus olemise rõõmu ning lühiajaliste lokaalpoliitiliste ambitsioonidega. Kuid pikk vaade on hädavajalik, ja otsuse puhul, kas üht või teist hoonet rahastada, on riik kohustatud küsima: mis eesmärgil, mille tõestuseks, milliste põlvetele ja kelle arvelt? Kus on alternatiivid, mille vahel kaaluda? Mis on selle ajaloolisest taustast ja vajadusest tõukuv tulevikuperspektiiv? Ja kas see pole mitte ausamba ehitamine tundmatule süvakultuuri taha peituvale poliitsõdurile.

Samas on Eestis veel unaruses maailmakultuuri sümboleid, mis nagu oleksid küll olemas, kuid nende senine eksistents ei ole meid kuidagi suutnud panna konkureerima isegi naabritega. Üks selline sümbol on tõeline ooperimaja. Meie naabritel ega kogu maailmal pole sooja ega külma, kas meil Eestis on olemas oma ooperimaja või mitte, see on tähtis eelkõige meile, nagu on tähtsad ka ERM ja Kumu. Üle saja aasta tagasi püstitatud Eesti lavakunsti sümbol, Estonia teatrimaja, on kujunenud meie ajalooliseks maamärgiks, kuhu on talletatud eelmise sajandi tõusud ja mõõnad, mured ning vabanemised. Isegi Eesti esimene eurorahatäht võeti välja just selle seinast.

Estonia hoone on ehitatud draama- ehk sõnateatriks, kuid pea sama kaua on see katusealust pakkunud ka meie rahvuslikule ooperile. Tuletagem meelde, et ka ERM paiknes sõjaeelsel ajal Raadi mõisahoones, mis ei olnud muuseumi tarvis ehitatud. Aga kas katusealuse pakkumine on heategevuslik lahendus või pika- aegne visioon? Pigem on see ajutise lahenduse taha peidetud soov lõpmatu otsustamatusele. Sarnaselt ERMi ja Kumuaga on ooperimaja ehitust arutatud ligi sajand. Argumente võib otsida erinevalt, alates sellest, et ooper on elitaarne kunst ja rahvale jääb see kaugeks, kuni selleni, et meie rahvus- ooper ei saa kunagi olema maailma-

tasemel, mis meelitaks siia tuntud tegijaid või üle maailma kuulajaid. Kogu maailmas pole ooper juba ammu aris- tokraatide meelelahutus, vaid kõige väljapaistvam rahvusliku kultuuri globaalne väljendus.

Meie oma ooperitähiti meelitavad kuulsamad ooperiteatrid üle maailma, kuid Estonia lava jääb siiski armsaks koduteatriks eelkõige omadele ja suu- resti võõraks külalistele. Kui me tahame kutsuda endale klaverivirtuosi külla esinema, siis küsib ta esimese asjana, mis klaveril ta mängib. Kuigi me oleme uhked oma Estonia klaverite üle, ei pruugi virtuos teada neist midagi ja Steinway puudumisel liigub järgmiste pakkumiste juurde. Tema talent peitub kõlas ja ta ei saa riskida vähemaga. Siit ka elitaarsus meie kõigi suhtes, kuna maailmatasemel kõla- ga ooper ongi Eesti kuulajale-vaatajale kättesaamatu, sest meil ei ole selleks füüsilist võimalust. See sarnaneks olukorraga, kus meie haridusmaastikul oleks ligi sada aastat füüsikaharidust andnud ülikooli sotsiaalteaduskond ja vaid vähesed saaksid nautida füüsikateadmiste maailmatasemel väljundeid. Just sellist elitaarsust me olemegi oma üle sajandipikkusel riik- luse, hariduse ja kultuuri ülesehitami- sel proovinud igati vältida.

Riik ja riiki juhtivad poliitikud peavad meid kõiki puudutavate otsuste tegemisel vaatama julgelt otsa meile kõigile ja meie ühisele tulevikule. Meie rahvuslik ja kultuuriline identiteet on nende käes. Meie ise oleme nelle selle usaldanud. Kui me praegu teeme ühe olulise samu ja otsustame mõne objekti rajada, siis millised tulemused toob see otsus kaasa kümne, viiekümne või saja aasta pärast? Kui lükkame näiteks mõne olulise küsimuse, kas või sellesama ooperimaja rajamise, järgmistele põlvetele, siis kas meie kodumaal mõne aastakümne pärast keegi üldse veel ooperikunsti viljeleb või lahustuvad meie talendid ja publik üleilmses ooperinõudluses? Ja kas selleks ajaks pole mitte viimane sobiv koht ooperimaja tarvis (kole)maju täis ehitatud või on mõnigi suureks sirgunud puu omandanud sellise tähenduse, et selle mahavõtmine võrduks riigireet- misega?

Lindude arvukus väheneb iga aastaga

Loodusliku keskkonna saastamine on muutunud järjest teravamaks probleemiks. Seda võib näha juba meie koduümbruses ja mujal looduses, kus aasta-aastalt jääb väikesi värvulisi aina vähemaks. Vähemaks on jää- nud seega paiku, kus kevadhommikut täitis intensiivne linnulaul koos ööbiku laksutamisega.

Juba paaril aastal ja tänavu talvel paistis lindude vähesus eriti silma lindude toidumaja juures, sest seda külastas aeg-ajalt ainult 4-5 tihast. Mõnel korral võis talve jooksul näha toidumaja juures seemneid otsimas vaid paari leevikest, varasematel aastatel oli neid vähemalt kümnekond. Tänavu talvel ei käinud mahapuistatud seemneid nokkimas isegi koduvarlane. Paar aastat tagasi oli var- lasi kohal vähemalt kümnekond. Sel tal- vel ja saabunud kevadel ei ole näha isegi linnas bussipeatustes varblasi toitu otsi- mas.

Pole ka ime, sest viimastel aasta- kümnetel on inimtegevuse tõttu – metsade piiramatu lageraie, maahari- misel ja taimekasvatuse taimekaitse- vahendite intensiivne kasutuselevõtt – ilmnunud keskkonnasaaste suurene- mine. See on avaldanud kahjulikku mõju inimeste, loomade, lindude ja tei- ste elusorganismide elutegevusele. Glü- fosaadiga pritsitud aladel – põldudel, aedades, linnahaljastusel jne, kus lindu- del on võimalik süüa taimemürki sisal- davat toitu – on nende jätkusuutlik toi- duahel halvenenud.

See võib olla väikevärvuliste arvuku- se vähenemise peamine põhjus. Uurin- gutes on selgunud, et lindude arvukuse vähenemisele on kaasa aidanud ka uus taimekasvatuseviis, kus kündmine on asendunud pindmise mullaharimisega koos glüfosaadi pritsimisega. Selle mulla- harimisviisi on paljud põllumehed tunnistanud efektiivsemaks kui künd- mise, sest see läbi väheneb kütusekulu. Laborikatsetustes on leitud, et glüfosaadiga pritsitud põldudel ja aladel võivad tootmises kasutatavad mürgikogused olla reaalselt sedavõrd suured, et avaldavad kahjulikku mõju ilmaussidele, putuka- tele ja teistele elusorganismidele, mida linnud toiduks tarvitavad.

Urimused on tuvastanud, et väikelindude arvukuse olulised vähendajad on ka hakid, hall- varesed ja künnivaresed. Vareselised on segatoidulised, seega kõigesööjad, toitu- vad roisktoidust, närlistest, linnununa- dest ja linnupoegadest, suurematest pu- tukatest ja taimedest. Varesed elavad kolooniatena linnades, linnalähedastes puistikes ja parkides ning teevad suurt kahju väikelindude pesitsemisel. Vareste tegevuse tagajärjel on vähenenud orava- te arvukus nii parkides kui ka surnuae- dades. Varasematel aastatel oli parkides ja surnuaedades oravaid hüppamas hulgi, praegu võib neid kohata harva.

Näib, et inimene on suhtunud loodu- sse kui rikastamise allikasse, arvesta- mata tagajärgi, mida ülemäärane põllu- maa ja metsa eksploateerimine kaasa toob. Tänapäeval, XXI sajandil peaks in- imene juba mõistma, et inimkonnal on vaja säilitada tahet ja kaint mõistust vältimaks globaalset ökoloogilist kriisi säilitamaks puhast looduslikku kesk- konda ja elu veel paljudele järeltulevatele põlvkondadele.

KÕVA SÕNA

Korduvalt olen kirjutanud, et ei roheline ega must energia teki, kao ega taastu, vaid muundub ühest liigist teise ja muundumise vahel on muundaja tasku kukkuv raha.

Kolumnist **Tarmo Pikner** utoopiilistest rohekavadest. PM 13.04

Kes köidaks ühte Eestimaa?

«Ma lillesideme võtaks – sind köidaks sellega, sind köidaks sellega ühte, oh õnnetu Eestimaa!»

Näpuga viibutavad vaktsineerimisplakatid, skandeerivad maskivastased, viimase pingul politseinikud, ooteval- mis eriuksuslased, vihased ettevõtjad, kurjad kodustijad. Millal viimati meie rahvas nii segaduses, hirmul, vihane ja lõhki oli?

Me oleme üks pere, kus ühe laua taga kraaklevad õed-vennad ja päeva- tegemistest väsinud ema keerab selja, isa paneb eiramiseks käima teleka. Vahel ehk veab, et ema pöörab pilgu ja manipuleerib ähvarduse abil: «Kui te kohe ära ei lõpetate, võtte suverreisist ainult und näha!» Täpselt sama mani- pulatsioon on: «Kui te oma käitumist ei paranda, läheb kogu riik suveks lukku!»

Samas eluväsimuses veeretatakse süüid õult maha: «Tegele ise nendega, nad on ju sinu lapsed ka.» Või siis: «Meie ei anna politseile korraldusi.» Ülevalt poolt algav kaastundetud kommunikatsioon liigub allapoole. Lapsed kaklevad edasi. «Sarimõrv- riteist protestijad. Tobe ajudeta selts- kond. Covidbanded. Ajukääbikud» (nopped Delfi kommentaariumist).

PAMELA MARAN
kirjanik ja joogaõpetaja

Samasugune sildistamine käib ka maskivastaste poolt.

Hirmutamise, manipuleerimise, viha väljavalamise mäng ei erine mitte kuidagi mängudest, millega neid, praegu vihaseid lapsi üles kasvatati. «Sinu pärast jääme igale poole hiljaks. Sa oled nii jonnakas laps! Sa võiksid viisakamalt käituda!»

Olen oodanud pikemat aega, et keegi tõuseks sellest mängust kõrge- male, ütleb sõna, mis paneb liitma meid, haavatud lapsi. Et see sõna, mis liidaks, leviks kiiremini kui ükski tei- ne, mis hirmutab ja lõhestab.

Aga ma saan aru, et ka meie riigi- juhte ei kasvatud üles sellises kaas-

Hirmutamise, manipuleerimise, viha väljavalamise mäng ei erine mitte kuidagi mängudest, millega neid, praegu vihaseid lapsi üles kasvatati.

tundes ja mõistmises, et nad oskaksid seda nüüd isegi pakkuda. Et nad võik- sid lapsemängudest tõusta kõrgemale, samal ajal laskudes rahva südamega samale tasandile ja öelda, et nad on mõistetud, ning paluda püüelda koos lahenduste poole. Et laskutaks selli- ses kaastundes, kus vanem põlvitab hirmunud lapse juurde ja ütleb: «Ma saan aru, et sul on valus, sa kardad. Ma olen siin sinu jaoks. Mõtlemisega koos välja, mida me saaksime teha, et sel- lest valust välja tulla.»

Sellises kaastundes, kus maski pooldajal tekib ausus ja ehedus lähe- neda maskivastasele, et öelda: «Ma kardan. Ja ma tean, et sina ei karda. Aga kas sa võiksid aidata mind minu hirmus, sest ma ei tea paremini tegu- seda kui et küsida sinult abi, kanda maski.»

Ja maskivastane pöördub maski- kandja poole: «Ma tean, et sa kardad. Ja tegelikult kardan mina ka. Ma kar- dan tuleviku pärast, kuhu me siirdu- me nendes piirangutes. Ma kardan lu- gude pärast ja selles hirmus ei suuda ma maski kanda. Aga mõtleme koos välja, kuidas me saame teineteist sel- les hirmus aidata.»

Et igapäev meil, kelles on hirmu- nud laps, kes oskab seda väljendada vaid jonnides, leiaks enda seest üles ka selle vanema, keda meil polnud.

Selle vanema, kes laskuks teise hir- munud lapse juurde mõistmises ja kaastundes. Sest seesama vanem, kes laskub teise üle, laskub samal hetkel ka omaenda hirmunud lapse üle.

Et me ei ähvardaks ega sunniks, vaid mõistaks ja otsiks lahendust koos.

Ma ootan endiselt. Et selline valgus tõuseks mõnes meie riigijuhis. Valgus, mis liidaks. Liidaks meid, hir- munud lapsi, kes me kõik otsime tur- vatunnet ja lähedust, mida see sega- dus röövinud on. Ja isegi kui seda ei tõuse neis, siis tõusku see teis kõigis, kes seda sõnumit loevad.

Tõusku teis kaastunne nende vastu, kes kardavad ja seda raevukalt välja elavad.

Tõusku teis kaastunne nende vas- tu, kes on pandud mässajaid murdma ja vaigistama.

Tõusku teis kaastunne iseenda vastu, kes te tunnete viha nende «teiste» vastu.

Et selles kaastundes me saaks aru, et pole neid «teisi», vaid me oleme üks. Üks perekond.

«Ja armastuse ma võtaks, võtaks truuduse, aususe ka, ja köidaks sellega ühte sind, kallid kodumaa.»

(J. Liiv)